

Rodina a manželství jako formální a neformální instituce

Úvod

V současné době můžeme pozorovat fungování mnoha sociálních společenství. Ale existuje mimořádný druh sociální výchovy, se kterým tak či onak souvisí život každého člověka. Ten druh je rodina - nejběžnější forma společenské organizace. Základem rodinných vztahů je manželství, jehož prostřednictvím společnost organizuje a schvaluje rodinné práva a povinnosti s ním související. Oba pojmy jsou velice spojeny a představují zvláštní prostředí, ve kterém probíhá proces socializace člověka, bez které se nedá společnost představit.

Cíl práce

Tato práce je zaměřena jenom na teoretickou část. Cílem je seznámení se základními funkcemi rodiny a manželství, rozdělení na formální a neformální sociální instituce, porovnání tradiční a moderní rodiny, charakteristika dnešní rodiny, uvedení k aktuálnímu problému rozvodovosti.

Klíčová slova

Rodina, manželství, stabilita, společnost, rozvodovost, sociální instituce.

Rodina

Je nejvýznamnější sociální instituce, která založena na manželském svazku a příbuzenských vztazích rodičů a dětí. Rodinu můžeme charakterizovat jako malou, primární, neformální, členskou a nedobrovolnou společenskou skupinu.

Rodina je velmi důležitou, nedílnou jednotkou společnosti. Žádný národ či civilizovaná společnost se neobejde bez rodiny. Naši budoucnost si také není možné představit bez rodiny. Podle mně rodina je výchozím bodem. Pojem štěstí téměř každý spojuje především s rodinou: šťastný je ten, kdo je šťastný ve svém domě. Rodina je zároveň výsledek a tvůrce civilizace. Je hlavním zdrojem sociálního a ekonomického rozvoje společnosti.

Vzhledem k tomu, že se v rodině vyskytují nejbližší a nejdůvěrnější vztahy, které mohou existovat mezi lidmi, začíná tu fungovat zákon sociálního dědictví. To znamená, že děti jsou v mnoha ohledech podobné svým rodičům. Každá rodina má vlastní atmosféru, vlastní kulturní prostředí a má největší vliv na dítě. To, co člověk vidí doma, předává od své rodiny dál, vytváří životní styl nových generací,

stanoví určité návyky týkající se například péče o děti a přístup k vlastnímu zdraví.¹⁾

Podle sociologů si můžeme uvést následující **znaky rodiny**:

- 1) společensky schválená forma stálého soužití;
- 2) skládá se z osob navzájem spojených pokrevně, manželstvím nebo adopcí;
- 3) členové obvykle bydlí spolu pod jednou střechou;
- 4) členové spolupracují v rámci uznané dělby rolí, přičemž nejdůležitější je výchova a výživa dětí.

Přenos kulturního dědictví pro budoucí generací je nejdůležitější funkcí rodiny. Rodina má velkou výhodu ve srovnání s jinými sociálními institucemi díky zvláštní emocionální atmosféře: lásky a péče. Děti, které jsou vychovávány mimo rodinu, jako jsou například sirotci v dětském domově, mají nižší hladinu emocionálního a duševního vývoje. Mají pomalejší schopnost milovat bližního, schopnost k empatie a soucitu, protože nemají žádný domov, jsou zbaveny rodiny.

Do ostatních základních funkcí rodiny patří:

- 1) biologická – zabezpečuje reprodukci společnosti, udržuje společensky schválenou podobu;
- 2) ekonomická – zabezpečuje uspokojování materiálních potřeb svých členů;
- 3) výchovná – příprava dětí na život, podílí se na začleňování jedince do systému, do společenských vztahů;
- 4) regulačně kontrolní – provádí společenskou kontrolu nad svými členy, sankcionuje odchylky od přijatých vzorců chování;
- 5) citová – uspokojuje základní emocionální potřeby svých členů jako je láska, bezpečí, jistota.

Tyto aspekty vznikající v rodině tvoří «kostru» osobnosti člověka. Rodina uvádí základní morálně - etické obrysy budoucnosti člověka a občana. Instituce rodiny je první sociální buňkou kam vstupuje nově narozené dítě. Výhodou rodinné výchovy je, že se skládá z neformální bázi. Duše dítěte je jako „prázdný papír“. Vymazat vše napsané na tom papíru téměř není možné. To se projeví v průběhu celého života. Morálně - etické, mravní a estetické názory osoby jsou často podobné těm, které se předávaly od rodiny. Dokonce i povolání, které si vybralo dítě, je ovlivněno rodinnými podklady. Temperament budoucího člena společenství závisí na vnitřní organizaci rodiny: bude li člověk autoritářský - závislý a podřízený, nebo asociální - narušitelem veřejného klidu atd. Pokud rodina je dobře organizovaná, pak i člověk sám bude dobrým z kulturního hlediska.²⁾

Rozebereme organizaci rodiny v tradiční a moderní rodině.

Tradiční rodina:

- rodina je domácnost – silné ekonomické vazby (širší příbuzní);
- vysoká úmrtnost;
- soudržnost (ekonomická funkce) – tato podmínka zajišťovala stabilitu rodiny, rodina byla ochrannou jednotkou;
- silná podpora morálními hodnotami, náboženstvím;
- větší roli hrály kolektivní cíle;
- dočasná socializace - dětství končí zhruba v 7-8 letech, pak se dítě musí zapojit do práce (chudší vrstvy);
- rodina se postarala o své členy, když byli starší;
- rodina jako základní daňová jednotka - nežít v rodině znamenalo za tu dobu být podezřelým.

Moderní rodina:

- dnes je rodina základní jednotkou společnosti;

- vliv modernizace a centralizace státu - vyvlastnění rodiny státem;
- jednotlivec odkázán na trh (ekonomické vyvlastnění) ;
- mocenské vyvlastnění – stát kontroluje rodinu, ovlivňuje chod rodiny;
- řadu sociálních funkcí na sebe převzal stát (stát se stará o staré a nemocné – sociální dávky a starobní penze);
- do 3 let je socializace v rodině, od 6 let je socializace ve škole, kde je dítě ovlivňováno státem;
- obranná (ochranná) funkce státu – pacifikuje společnost (stát může použít násilí, jednotlivec ne);
- rodina se stává intimní sférou (intimita hraje v moderní rodině významnou roli);
- problémy postmoderní rodiny (vychází většinou z vnějších podmínek);
- v moderních podmínkách hovoříme o «nukleární rodině» (skládá se z jádra: muž, žena, dítě), která je založena na jiném pojetí mužských a ženských rolí (v tradiční rodině hlavní role patřila muži, a od ženy se očekávalo zajištění běhu domácnosti a citové vazby).

Charakteristika dnešní rodiny (budoucnost dnešní rodiny):

- nižší stabilita – změny hodnot;
- nízká připravenost partnerů k manželství;
- věk obyvatelů se postupně zvyšuje (Evropa);
- postavení ženy (možnost seberealizace);
- dost vysoká úroveň rozvodovosti (rozpadá se každé 3. manželství).

Rodina jako sociální instituce prochází přes řadu kroků, které tvoří posloupnost cyklu rodiny a rodinného života. Výzkumníci uvádějí několik fází tohoto cyklu, nejpřednější jsou následující: ³⁾

1. Vstoupení do prvního manželství - založení rodiny.
2. Narození prvního dítěte.
3. Narození posledního dítěte.
4. „Prázdné hnízdo“ - manželství a odloučení od rodiny posledního dítěte.
5. Konec existence rodiny - úmrtí jednoho z manželů.

Manželství

Tento pojem je nutno odlišit od rodiny. Manželství je formální soubor předpisů, které určují práva, povinnosti a výsady manžela vůči své manželce a dvou z nich ve vztahu k jejich dětem, příbuzným a ke společnosti. Jinými slovy manželství je smlouva, která se skládá ze třech stran - muže, ženy a státu. Na rozdíl ode všech ostatních formálních smluv existujících ve společnosti v manželské smlouvě je stanoveno pouze jedno datum – datum uzavření sňatku. Neexistuje žádný datum ze dne konci smlouvy. Proto je zřejmé, že sňatek spojuje lidi až do konce jejich života.

Manželství, pokud jde o sociální reprodukci společnosti a její morální čistotě, je skvělý vynález lidstva. Podle křesťanské morálky jediná pravá láska začíná v manželství, kde oba manželé mají naprostou důvěru v sebe navzájem.

Každá sociální instituce je charakterizována přítomností cíle své činnosti, specifickými funkcemi k dosažení tohoto cíle, sadou sociálních pozicí a rolí, které jsou typické pro tuto instituci, stejně jako systém sankcí s cílem zajistit podporu stability a potlačení deviantního chování.

Instituce manželství podle samotné existence ukazuje, že společenství úmyslně rozdělilo všechny druhy lidských vztahů na akceptovatelné a nepřijatelné, a stát na schválené a neoprávněné. Včetně

sexuálních vztahů. Manželství v lidské společnosti je považováno za jedinou přijatelnou, společensky schválenou formu. Podle zákona sexuální vztahy mezi manželi jsou nejen povoleny, ale také povinné. Sexuální neuspokojenost nebo manželská nevěra v moderní společnosti je dostatečným důvodem pro právní rozvod.⁴⁾

Rozvod

Rozvod je právní akt ukončení manželství. Rozvod je složitý etický, právní a společenský problém, který přesahuje z oblasti rodinného práva i do dalších oblastí. Dotýká se nejen života manželů a jejich majetkových poměrů, ale též dětí, které případně manželé mají, a kulturních a náboženských zvyklostí manželů a celé společnosti.

Rozvodovost představuje negativní výsledek neřešitelného konfliktu mezi manželi. V současnosti se stává vážným sociálním problémem. Vysoká míra se objeví především v průmyslově vyspělých zemích, nejvíce ve městech. Můžeme hovořit o nestabilitě současné rodiny, která již přivedla k tak zvané «krizi současné rodiny». Jde o ten fakt, že rodina prochází formálními změnami a mění se její obsah jako společenské instituce.⁵⁾

Rozlišujeme příčiny těchto změn:

1. Rodina přestala být výrobní jednotkou.
2. Nástup ženy do pracovního procesu.
3. Konflikty mezi partnery.
4. Změny související se zvýšenou nezaměstnaností lidí.
5. Přílišné zdůrazňování majetku a peněz kvůli konzumnímu způsobu života.

Jako výsledek tendenci rozvodovosti dostáváme:

- pokles uzavřených sňatků;
- nárůst svobodných lidí;
- snížení se počtu narozených lidí.

Závěr

Současná rodina je monogamní a demokratická. Je neformální institucí. Hlavní odlišnost rodiny od manželství je to, že nemůžeme si vybrat rodiče. Proto se rodina považuje za nedobrovolnou formu společenské skupiny.

Naopak manželství je formální institucí. Založeno převážně na dobrovolném vztahu. Je společensky upravený vztah mezi mužem a ženou.

V státech s rozvinutou a rozvojovou ekonomikami bohužel si můžeme pozorovat oslabení rodiny jako sociální instituce.

Je důležité zachovat instituci manželství a rodiny a nadále předávat kulturní hodnoty z generace na generaci, stejně jako dělaly naši předci před námi.

Zdroje

1. Giddens, Anthony, *Sociologie*, Praha : Argo 1999
2. Jandourek, Jan, *Úvod do sociologie*, Praha : Portál 2003
3. K. T. Kelly, *Rozvod a druhý sňatek*. Brno: CDK 2012
4. M.S. Mackovsky, *Sosiologiya sem'yi. Problemy, teorii, metodologii i metodiki*. - M.: 1983 (M.C. Мацковский, *Социология семьи. Проблемы, теории, методологии и методики* - M.: 1983)
5. Šmolka, Petr, *Manželská a rodinná trápení* – Vyd. 1. – Praha : Portál, 2008. – 192 s.ISBN 978-80-7367-448-9 (brož.)

Počet shlédnutí: 303

1)

Giddens, Anthony, *Sociologie*, Praha : Argo 1999

2)

Jandourek, Jan, *Úvod do sociologie*, Praha : Portál 2003

3)

M.S. Mackovsky *Sociologie rodiny. Problemy, teorie, metodologie a metodika*. - M.: 1983 (M.C. Мацковский *Социология семьи. Проблемы, теории, методологии и методики* - M.: 1983)

4)

Šmolka, Petr *Manželská a rodinná trápení* – Vyd. 1. – Praha : Portál, 2008. – 192 s.ISBN 978-80-7367-448-9 (brož.)

5)

K. T. Kelly, *Rozvod a druhý sňatek*. Brno: CDK 2012

From:

<https://www.hks.re/wiki/> - **Hospodářská a kulturní studia (HKS)**

Permanent link:

<https://www.hks.re/wiki/2015-antropo:start>

Last update: **29/05/2024 19:35**

